

KNJIGA

feljton

Nacional donosi
ulomak iz knjige
francuskog filozofa

Alaina Renauta
'Kraj autoriteta'

koja govori o odnosu
autoriteta i moći u
današnjim društvima,
a zbog načina na koji
se sastavljala nova
hrvatska vlada, može se
primijeniti i na domaću
političku scenu

Kriza političkog autoriteta

'AKO DOISTA MORAMO I DALJE pripisivati političaru, unatoč procesu racionalizacije, i teret trenutka iracionalnosti bez koje ne bi bilo istinskog odlučivanja, konačno bismo osobnom autoritetu lidera, barem u nekim okolnostima, priznali taj višak vlasti bez kojega vladanje ne bi bilo moguće', smatra autor

Suveren je onaj tko odlučuje o izvanrednom stanju. U toj je tvrdnji izražena sama bit decizionizma i ono čime se on odnosi na duboku i možda nezaobilaznu sastavnicu političke vlasti, bez obzira na sve što je u njemu negativno u nekim teorijskim izvodima. Čak i u modernim državama, u kojima široke pravne i ustavne mogućnosti ipak određuju uvjete provedbe vlasti ograničavajući prava i zadaće onih koji je obnašaju, konstitutivna zakonitost pravne države samo prividno uklanja trenutak apsolutizma bez kojega ne bi bilo suverenog autoriteta. Još i u našim republikanskim demokracijama dužnost je poglavara države: 1) procijeniti je li stanje iznimno i u tom slučaju 2) proglasiti izvanredno stanje koje karakterizira ukidanje prava na snazi i izvršnoj vlasti povjeriti neograničenu moć djelovanja. U tom smislu, kaže Schmitt, cijeli razvoj i praksa moderne države nastojali su ukloniti problem političkog odlučivanja dodjelom brojnih ovlasti ili uvođenjem nadzornih tijela. Teoretičari pravne države nikad nisu, unatoč svemu, uspjeli ukloniti iz svijeta slučajeve krajnje iznimnosti kada, u konačnici, zemljom više ne upravlja zakon nego subjektivitet političara čija se odluka oslobađa svake normativne obveze i postaje apsolutna u strogom smislu riječi. Država tada ukida pravo u ime još višeg imperativa, ponajprije onog koji se odnosi na očuvanje zajednice građana, na njezinu neovisnost ako ne i sam život: imperativi u čije ime snaženje, ako ne i maksimiranje moći u vidu priznavanja nespornog autoriteta

Brkanje vlasti i autoriteta vodi brkanju autoriteta s autoritarizmom vlasti koja tada poprima oblik autoritarne države - a već od Aristotela ga susrećemo kao 'uznemirujuću' činjenicu

karizmatičkog lidera mogu izgledati kao krajnja mjera. Imajući na umu takve iznimne trenutke i to što nam oni otkrivaju o stvarnosti vlasti, decizionistička teza zapravo pokazuje održavanje izvanredne dimenzije autokracije u krilu demokracije. Mogli bismo, dakako, misleći na politička opredjeljenja Carla Schmitta, pridodati tim sklonostima autoritarnim režimima priznanje nepremostive razdvojenosti vlasti i prava. Pa ipak, bilo bi prejednostavno zaključiti iz osobnih sklonosti jednog od njegovih najpoznatijih teoretičara ono što nam decizionizam ovdje podastire na razmatranje. Kako osporiti činjenicu da visoki političar uvijek u konačnici uživa monopol krajnje odluke i u slučaju hitnosti donošenja takve odluke ostaje suočen sam sa sobom; kako ga zapravo osporavati ako, primjerice, pomisli, onako kako je jedan bivši predsjednik Sjedinjenih Država priznao u svojim Memoarima, da je u četiri navrata bio pred odlukom da objavi nuklearni rat i četiri puta silazio stubama iz zapovjedne kabine? Proturječna osobnost Richarda Nixona (jer o njemu je ovdje riječ) ne smije još jednom zasjeniti doseg onoga što nam on otkriva, i koji bi drugi, u sličnim okolnostima, lako mogli ponoviti. Izvještavajući o tome, Raymond Aron tvrdi da političar u portretu koji sam o sebi donosi Nixon prije podsjeća na Ivana Groznog nego na suverena pravne države. Stoga smo prisiljeni priznati da u decizionizmu postoji i jedan zbunjajući trenutak lucidnosti u vezi s djelovanjem modernih država koji nas navodi da si postavimo pitanja o okrutnim granicama napora koje ulaže moderni racionalizam u svođenje izbora polazeći od načela i propisa koji se temelje na umu i upisani su u ustavu. Ako doista moramo i dalje pripisivati političaru, unatoč tom procesu racionalizacije, i teret trenutka iracionalnosti bez

koje ne bi bilo istinskog odlučivanja, konačno bismo osobnom autoritetu lidera, barem u nekim okolnostima, priznali taj višak vlasti bez kojega vladanje ne bi bilo moguće. Valja li odatle zaključiti da postoji u politici temeljna iracionalnost kao takva i njezino prepuštanje karizmatičkom autoritetu lidera? Složit ćemo se da u riječi "lider", koja se na njemačkome kaže Führer, ima mnogo zabrinjavajućih elemenata a da ne bismo bili na oprezu. Uvjeren sam da to suglasje doista ne treba previdati u raspravi o decizionističkom liku političara. Stoga takvoj predodžbi možemo priznati realističnost s obzirom na to da političku sferu prikazuje onakvom kakva ona jest - dakle, virtualno konfliktnom, jer je u cijelosti prožeta izborima vrijednosti nesvodivih na druge jednako moguće izbore, pri čemu vladanje znači odrješito odlučivanje između njih - ne stvarajući iluziju o tome što bi ono moglo ili trebalo biti konsenzualno. Istini za volju, najzvjersnija teškoća takvog poimanja političkog izbora, kao i slika koju stvara o vlasti, u tome je što bi se politika, suprotstavljena znanju, u onome što je u njoj najradikalnije, dakle na samome mjestu na kojemu se vodi rasprava i argumentacija, suočila s nepremostivim zaustavnim pragom. Što se tiče onoga što bi proizišlo iz sustava vrijednosti u ime kojega se vlast obnaša, na osnovi tog stajališta nastupio bi trenutak nespornosti koji bi tako shvaćenu politiku prije pretvorio u neku vrstu umijeća nego znanosti, kojoj se, prema prvom zamišljenom modelu, politika pokušava približiti: umijeće koje, dakako, ne u najdubljem i u najtočnijem smislu, već u trivijalnom u kojem se ono čini mjestom takvih opredjeljenja za ukuse i boje, o kojima se, kao što se kaže, "ne raspravlja". Međutim, zar pristanak na takav trenutak nespornosti, koji u isti mah iznova otvara zagonetnu dimenziju autoriteta, čini položaj politike neprihvatljivim? U najboljem slučaju recimo radije sljedeće: zar nas u onome s čime se najneposrednije suočavamo slično razmišljanje o političkom izboru ne vodi jedino stajalištu koje je još Aristotel branio, a prema kojemu vladanje iziskuje posebnu darovitost koja se sastoji u pravilnoj prosudbi kairosa, onoga što treba učiniti, rekli bismo, kad je to potrebno. Logika odlučivanja uključuje, dakako, trenutak rasprave sa samim sobom kad je riječ o moralnoj odluci, a u nedespotskim poretcima zajedno s drugima kad je riječ o političkoj odluci: ispada da konačna percepcija onoga što treba učiniti proizlazi iz neke tajanstvene vrline ili talenta koje je Aristotel nazvao "razboritost", a da nikad nije točnije odredio njezina nositelja, samo navodeći velike primjere takve sposobnosti. Tako je spominjao umijeće vladanja svojstveno Periklu, istodobno, doduše, ne pojasnivši dokraja pitanje o čemu ovisi ispravnost prosudbe koja čini velikog političara. Pierre Aubenque, jedan od najboljih komentatora Aristotela, rekao je kako je "razboritost, kao posljednji kriterij, zapravo kriterij samome sebi". Pitanja koja se mogu postaviti u vezi s činom vladanja na taj način nude, dodao je Aubenque usprkos naklonosti grčkom filozofu, "prilično uznemirujući odgovor": time bi se moglo učiniti da Aristotel, koji je osudio "apsolutizam istinitoga" što ga je uveo Platon svojim uvjerenjem da su "vođe oni koji

'SLOŽIT ĆEMO SE DA U RIJEČI 'LIDER', koja se na njemačkome kaže Führer, ima previše zabrinjavajućih elemenata a da ne bismo bili na oprezu', ističe Alain Renaut

FOTO: WIKIPEDIJA

BIVŠI PREDsjedNIK Sjedinjenih Država Richard Nixon u svojim je 'Memoarima' priznao da je u četiri navrata bio pred odlukom da objavi nuklearni rat i četiri puta silazio stubama iz zapovjedne kabine, a autor smatra da Nixonova proturječna osobnost ne smije zasjeniti ono što on otkriva i što bi drugi, u sličnim okolnostima, lako mogli ponoviti

Čak i u modernim državama, konstitutivna zakonitost pravne države samo prividno uklanja trenutak apsolutizma bez kojeg ne bi bilo suverenog autoriteta

znaju", usprkos sebi otvara put "novom apsolutizmu", a prema kriteriju superiornosti onih, koji onkraj svakog odlučivanja, povezuju sposobnost sagledavanja cjeline sa smislom za pojedinačno. Kako u tim uvjetima ne pomisliti i na najgoru mogućnost? Na onu pri kojoj se, kad se izbor ciljeva zamišlja kao nešto što se izvršava bez rasprave, iskazuje kult vođe, lidera, Führera, sa svime što ga prati. U prilog takvom krajnjem utemeljenju vlasti na osobnom autoritetu, brkanje vlasti i autoriteta vodi tada, povratno, brkanju autoriteta s autoritarizmom vlasti koja tada poprima oblik onoga što nazivljemo "autoritarnom državom": oblik države koji na brojnim mjestima susrećemo kao "uznemirujuću" činjenicu već u Aristotela, ali i u robespierreovskoj centralizaciji svekolikog autoriteta u Komitetu javnog spasa kao i u svekolikoj etatizaciji društva u totalitarnim raznim 20. stoljeća. U svakom slučaju, u najčišćoj i najtrajnijoj inačici toga drugog apsolutizma namjerno se iz političke zajednice isključuje istinska rasprava između građana o ciljevima države; čak i rasprava koja bi do kraja pratila čin vladanja ne izazivajući, između dogovaranja i odlučivanja, raspad kontinuiteta kojemu vodi posezanje za autoritetom. Politički raspoloženje bi se nadalje smatrali neizbježnima, ili barem sveli političke razlike na pitanje "osjetljivosti", a, u najgoremu, na svođenje politike na ukupnost "odnosa snaga". Upravo to naglašava Carl Schmitt smještajući kriterij političkog prostora u "mogućnost da se bilo kakav sukob razvije u

krajnji sukob suprotstavljenih neprijatelja". U kojem bi slučaju racionalnost koju si pripisuje politika, ako još može biti riječi o racionalnosti, jedino odgovarala razumu jačega, koji naime nije u većoj mjeri razum nego što pravo jačega može biti pravo. Na taj bi način bilo primjereno s lakoćom ustvrditi da se "decizionistički" način predočivanja čina vladanja suočava s brojnim teškoćama u kompatibilnosti s demokratskim vrijednostima koje čini se za nas danas predstavljaju nezaobilazno referentno polje. Još valja istaknuti da se ta primjedba odnosi ustvari na dva oblika političke vlasti koja je dosad najviše njegovala moderna, njen decizionistički lik zacijelo, ali jednako tako i onaj tehno-birokratski. Apsolutizam mjerodavnosti ili apsolutizam odlučivanja: oba načina proizlaze iz istog traganja za onim što bi moglo povećati sposobnost istinskog vladanja, a oba teže, svaki na svoj način, poništavanju moći javnog mnijenja koja je ipak bitna sastavnica demokratskog modela, bilo u ime tehnokrata i ureda ili karizmatičkog vođe ili lidera. Na taj je način i sama ideja demokratskog oslanjanja na javno mnijenje izgubila većinu smisla: na strani apsolutizma mjerodavnosti jedino stručnjaci imaju autoritet za doista točnu procjenu objektivnih pritisaka koji određuju političko odlučivanje; na strani apsolutizma odluke, jedino vođa raspolaže dovoljno jasnim uviđom - u osnovi tajanstvenim i neracionalnim - da bi s autoritetom

FOTO: DUŠKO JARANA/PIXSELL

I apsolutizam
mjerodavnosti
i apsolutizam
odlučivanja teže
poništavanju
moći javnog
mnijenja koja je
bitna sastavnica
demokratskog
modela, bilo u
ime tehnokrata ili
karizmatkog vođe

odredio što treba učiniti. Ukratko, s oba stajališta vlast posjeduje neka vrsta elite, a demokratski model gubi svaku istinsku legitimnost. Nakon utvrđivanja takve (antidemokratske) logike stvari svojstvene prividno antitetičkima ali učincima konvergentnima likovima stručnjaka i lidera proizlaze barem dva pitanja koja ću ovdje pokušati tek naznačiti. Ako se u vezi s pitanjima s kojima je suočena politička vlast mogu iznijeti jedino proizvoljne tvrdnje, kao što je slučaj u decizionizmu, a ne one koje na osnovi vlastite argumentacije imaju dovoljno objektivne snage uvjerljivosti, nije li to zato što nismo sposobni pojmiti druge oblike racionalnosti izuzev tehnološko-znanstvene spoznaje? Da pojasnimo: ideja racionalnosti vlasti s decizionističkog stajališta nije posve u skladu s onime što smo prije utvrdili, naime, da je jedina prihvatljiva i razborita ideja ona kojoj je obzor znanost i tehnička primjena. Želimo li izbjeći nejasnoće u vezi s političkim likom lidera, trebalo bi ustanoviti prema kojim se procedurama nesvodivima na tehnološko-znanstvene oblike racionalnosti, ali ostajući ipak na polju razuma, mogu izlučiti ona pitanja koja postavlja vlada nekog društva, na koja nisu kadri odgovoriti tehničari ili eksperti. Drugim riječima, kako bi se izbjeglo da se čin vladanja prepusti dvama

simetričnim i suprotnim grebenima na kojima se izlaže pogibelji, valjalo bi promijeniti gledište nekom vrstom "praktičke spoznaje". Jedino bi takva vrsta spoznaje omogućila normativni diskurs (u vezi s ciljevima djelovanja za dobrobit države) koji bi mogao računati na objektivnost (na objektivno određenje tih ciljeva) i obnoviti razinu spoznaje iako bi bila riječ o spoznaji ciljeva, a ne, kao što je kod eksperata slučaj, o spoznaji činjenica. Iako nespособan dosegnuti teorijski razum, takav praktički um ipak ne bi dospio na polje iracionalnoga, a ciljevi koje bi bio kadar utvrditi ne bi više isključivo ovisili o osobnom nadahnuću političara koji bi na taj način bio iznad zajedničke volje. Ako se, s druge strane, složimo da je neki oblik političke racionalizacije poželjan (kako bismo mogli željeti da ga prepustimo iracionalnom ili proizvoljnom?), još se, radi izmirenja te racionalizacije sa zahtjevima demokracije, ona ne bi smjela ponovno svesti na isključivanje javnosti (dakle, građana) iz područja odlučivanja, kao što je slučaj kad se politika i ekspertiza pokušaju miješati. U želji da se izbjegne tehnološko-birokratski autoritet stručnjaka ali i onaj karizmatkog vođe i tako čin vladanja osloboditi

tih antidemokratskih metoda, valjalo bi iznova propitati ciljeve drugačijom praksom racionalnosti od one tehnološko-znanstvene. Stoga je lako razumjeti iz kojih je razloga pozornost "praktičkoj" strani racionalnosti (koja je usmjerenija na djelovanje nego na spoznaju) već nekoliko desetljeća snažno prisutna u nekim programima suvremene misli koji najviše obećavaju. Propitivanje tih programa nadilazi doseg ovog ogleada. Radije bih se usredotočio na to što su oni, na osnovi propitivanja dvaju najobičnijih oblika političkog autoriteta (onog eksperta i onog lidera), možda najbolje rasvijetlili lik čovjeka vlasti, njegov navlastiti opstanak, koji je danas možda najupitniji ključni činitelj političke scene.

Kako bismo pokazali zašto danas valja bez svake sumnje iznova propitati lik političara, valja istaknuti jedan od presudnih uloga razmišljanja o moći vladanja u jednakoj mjeri usmjeren protiv tehnološko-birokratske teze ali i decizionističke antiteze, u želji da ga oslobodimo stare zamjene s autoritetom. Možda je jedan od najvažnijih interesa takva pokušaja, uspije li postići svoje ciljeve, pružiti demokraciji mogućnost da izbjegne pojavu koju se često smatra svojstvenom suvremenim društvima, a protiv koje nije lako iznaći uspješan postupak: pojavu depolitizacije. Nesporno, usprkos nekim iznenadnim promjenama okolnosti, taj se fenomen

FOTO: FACEBOOK/ALAINRENAUD

ALAIN RENAUD je s Lucom Ferryjem svojim polemičkim prvijencem 'Misao '68' o 'suvremenom antihumanizmu', kako u pogovoru navodi profesor Dragutin Lalović, žestoko uzburkao duhove

tri ili četiri desetljeća očituje u sve većem otuđenju pojedinaca od političkih stranaka i sindikata, često osrednjem sudjelovanju na nacionalnim ili lokalnim izborima ili pak sve kasnijem upisivanju mladih na izborne liste. Tu depolitizaciju sve većeg dijela stanovništva prati znatno povlačenje ljudi u sferu privatnog. Svatko u njoj sve više čuva svoju slobodu shvaćenu kao neovisnost spram drugih kao i spram zajednice, kao i vlastitu građansku slobodu da posredno ili neposredno sudjeluje u upravljanju javnim poslovima: poslovima koji su samim time sve češće prepušteni političarima. Kako se u tim okolnostima ne zabrinuti zbog tog građanskog neangažiranja koje nužno prati slabljenje onoga što se naziva javnim mnijenjem, to jest građanskim okupljanjem u obrani ili promicanju zajedničkih vrijednosti? Međutim, takvo nemiješanje pojedinaca u život zemlje zacijelo se može objasniti nizom činitelja, ali nema sumnje da ga potiču i podržavaju dva lika politike koja su dosad prevladavala u predodžbi građana o vlasti kao i u samoj praksi te vlasti od strane onih zaduženih za njezino obnašanje.

Svakom od tih likova na svoj način nastoji ustvari iz javne rasprave isključiti životne probleme zajednice i povjeriti ih tehničarima ili vođama s izraženim smislom za donošenje odluka - u svakom slučaju "specijalistima". U tom smislu jedan od najizvjesnijih praktičnih uloga traganja za izlazom iz sterilnog sukoba između apsolutizma spretnosti i apsolutizma odlučivanja, u temeljima antitečkim ali u učincima konvergentnim, nije drugo doli demokracija sama - pod čime razumijevam sljedeće: uspostavu politike kao prostora otvorenog svima. Zbog toga smatram da važnost sagledavanja i preobrazba čina vladanja, bez mogućnosti izbora između dvaju najpoznatijih oblika političkog autoriteta, uvelike nadilazi opseg čisto teorijskih rasprava.

Pretpostavka koju bih iznio u želji za takvom preobrazbom proizlazi ustvari iz uvjerenja da ćemo jedino razvojem moderne spasiti političku modernu i ono što nas s njome povezuje, to jest demokratske vrijednosti. Dva promotrena oblika političkog autoriteta upućuju na opasnosti da demokracija izgubi dimenziju javnog mnijenja, koja je ipak jedna od njezinih temeljnih sastavnica. U tom bi smislu nekom institucionalnom mjerom valjalo obnoviti i osnažiti javno mnijenje sposobno istaknuti glavne probleme zajedničkog života i razviti svijest o opravdanosti tog izbora, a ne nekog drugog. Pritom, sukladno cilju koji je zajednički najživljim tokovima suvremenoga političkog promišljanja, valja imati na umu napor koji treba uložiti kako bi se radi osiguranja kontinuiteta dogovaranja koje bi proželo cjelinu društva uspostavio izvorni "javni um".

Budući da nas je moderna zapravo naučila da se javna

ra- sprava o glavnim opcijama za koje se valja odlučiti odnosi na život u zajednici i da je jedan od uvjeta uspostave demokratskog prostora, zašto ne bismo sustavno proizvodili i razvijali takav javni prostor raspravljanja i deliberacije? Taj pothvat podrazu- mijeva uspostavljanje institucionalnih procedura koje iziskuju javnu raspravu u svakom sektoru u kojemu se valja zauzeti za opće ciljeve: da bi postali legitimni u očima osoba na koje se odnose, ti im ciljevi moraju na kraju deliberativnog procesa izgledati kao razumno utemeljeni. Značilo bi to političko uspo- stavljanje istinskih suradničkih postupaka koji bi u konačnici uvjetovali valjanost svake prosudbe koja teži nekom političkom dometu i obavijesti o tome što valja učiniti na određenom području grad- skog života kako bismo se približili ostvarenju zajedničkih ciljeva. Nakon nestanka transcendencija na kojima su nekadašnje kulture temeljile svoje vrijednosti, nitko ne bi nadalje prihvatio nikakav normativ djelovanja ako njegova razrada ne bi, posredno ili ne- posredno, pretpostavljala javnu raspravu o svrhama i ciljevima kojima se zajednički teži.

U prilog takvoj poopćenoj javnoj praksi argumentacijskog uma na prostorima otvorene deliberacije bez ograničenja, za svaki bi se slučaj za sve zainteresirane duboko obnovilo kla- sično repu- blikansko poimanje participacijskih prava. Suvereni se narod više ne bi svodio na neki posve dovršen narod-subjekt ili subjekt- narod, posve uspostavljen kao svojevrсна konačna utemeljujuća instanca, razvidna sebi samoj. Prije tražena negoli dana (od strane koga ili čega?), ta bi suverenost prije stvorila obzor kojemu bi se demokratska društva trebala postupno približiti, sektor po sektor, javnim procedurama deliberacije. To premještanje postalo bi to osvjешtenije jer bi na neki način, na području kolektivnog subjekta, ponavljalo ono koje smo već ostvarili kada je riječ o ideji naše osobne subjektivnosti.

Svijest o našoj konačnosti, posebno radikalno upisana u srcu naše suvremene kulture, već je samom svojom prirodom udaljila od nas uvjerenje modernog subjekta kojemu se činilo mogućim postaviti se kao "gospodar i posjednik prirode". Na to se nadovezuje otkriće različitih nesvjesnih činitelja (psihičkih, društvenih, pa i bioloških) koji strukturiraju naše najdublje biće i čine nas nepopravljivo neproničnima sebi samima, pa odsad svatko od nas zna da nije taj u cijelosti autonoman i sebi razvidan subjekt u koji je moderna vjerovala da može smjestiti čovjekovu čovječnost. Pa ipak, kako je prošlo vrijeme različitih oblika antihumanizma, koji su tu ideju subjekta sveli na puku iluziju, slažemo se ipak kako je želja da se uspostavimo kao takvi subjekti ipak otvorila cijeli jedan obzor ili neizbježni ideal autonomije, te o našim izborima i naporima ovisi i naše približa- vanje beskonačnosti. Isto bi se moglo reći i za polje kolektivnog subjektiviteta što bi podrazumijevalo slične pomake u predodžbi ne više ja-subjekta nego naroda-subjekta.

Subjekt-narod ne može se nadalje zamišljati kao neka supstancijalna danost kolektivne opstojnosti, kao da bi postojao zaokruženi francuski narod, američki ili japanski, koji bi tijekom vremena postao kolektivni, autonomni i sam sebi razvidni subjekt vlastitog postajanja. Gotovo dva stoljeća nakon sve- čane obznane načela narodne suverenosti, znamo da načelo nije ništa bez njegova ostvarenja, a da je potonje na drukčiji način teže ili da iziskuje više vre- mena od potvrde samog načela. Stoga nadalje mo- ramo imati na umu da se narodna suverenost, kao i osobni subjekt, javlja na obzoru procesa izgradnje

koji se sastoji u ovom slučaju u tome da je postizanje zajedničkih ciljeva sve češće i u sve širim sektorima društvenog života podređeno proceduralnim uvjetima javne rasprave i deliberacije.

Tako zamišljeni izgledi zahtijevali bi, dakako, brojna obja- njenja koja bi pojasnila u kojim se oblicima na nekom polju može ostvariti zahtjev za deliberativnijom demokracijom. Barem bismo se mogli složiti da bi valjalo produbiti i nadasve u samoj organizaciji naših društava zbiljski ostvariti više proceduralističko shvaćanje narodne suverenosti na osnovi kojeg bi se oslobodila znatna sredstva za nadilaženje blokada koje ih sputavaju. Točnije: to je zapravo glavni izvor kojim još raspolažu de- mokratska društva da bi se oslobodila začuđujuće inertnosti koja ih čini jednom previše poslušnima, drugi put previše neodlučnima da prihvate reforme koje s manjim ili većim uspjehom poduzimaju oni koji nastoje njima vladati.

Od Tocquevillea i njegovih genijalnih predviđanja budućnosti demokratskih društava, do kojih je do- šao u Americi 1820-ih godina, već smo shvatili da su čak i političke zajednice koje se zasnivaju na načelu suverenosti naroda izložene opasnosti da se svedu na nove oblike despotizma. Od tog doba predobro znamo da individualizam može navesti "narod" da, u zamjenu za privatnu sreću koju država-čuvarica jamči svakome, pristane na oduzimanje vlastite djelatne suverenosti od strane političkog tijela koje je jednom tehnobirokratske, a drugi put karizmatске naravi. Oba ta oblika političkog autoriteta mogla bi stoga lako odgovarati dvama licima te konfiskacije.

A može se zamisliti i jedan drugi otklon. U manjoj ga je mjeri predvidio Tocqueville i možda bolje odgovara onome što sada živimo: jednom kad je kult privatne sreće dostatno zadovoljen, narod naposljetku ne očekuje više ništa od države-čuvarice doli čuvanje povlastica koje je podarila svakome. Tu se ukorjenjuje paradoksalna inertnost društava koja su ipak nastala iz potrebe da se revolucionira tijek stvari: inertnost koja vodi tome da se od vlasti ne traži ništa drugo doli da ne čini ništa, to jest da u osnovi ne vlada, a da nemilosrdno kažnjava svaki pokušaj preobrazbe stvarnoga. Politički život, ako se tako još može nazvati, pritom do- biva neku vrstu živosti; promjene koje se uvode sve su kraćega daha, povratci na scenu onih koje se s nje otjeralo postaju jednako ne- predvidljivi kao i njihovi odlasci, građani sve manje izabiru politi- ku, sve brže smjenjuju one koje su zadužili za čuvanje postojećeg stanja stvari i koji su se osmjelili mijenjati ga. U toj igri političari u svojoj karijeri nalaze više prilika za svoje nove skokove: ali kako, me- đutim, biti siguran da će zemljom bolje upravljati?

KNJIGA ALAINA RENAUTA
'Kraj autoriteta' objavljena je nedavno u Hrvatskoj u izdanju TIM pressa

Kako osporiti činjenicu da visoki političar uvijek u konačnici uživa monopol krajnje odluke i u slučaju hitnosti donošenja takve odluke ostaje suočen sam sa sobom, kako ga osporavati pred odlukom da objavi nuklearni rat?